Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle 9.2.2017
Projektitutkija Nina Nygrén, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto

Asia: VNS 7/2016 vp Valtioneuvoston selonteko kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030
Teema: Uusiutuvien energiamuotojen käyttämisen ja energiansäästämisen edelläkävijät

Kiitän lausuntopyynnöstä ja totean lausuntonani seuraavaa.

Uusiutuvan energian pientuotannon ja energiansäästön merkitystä energia- ja ilmastostrategiassa tulee vahvistaa

Voimakas riippuvuus ulkomaisesta tuontienergiasta tekee yhteiskunnastamme haavoittuvan ja alttiin ulkopuoliselle vaikuttamiselle. Siirtyminen paikallisesti tarjolla oleviin uusiutuviin energialähteisiin samanaikaisesti torjuu ilmastonmuutosta, toimii Suomen kansantalouden ja työllisyyden hyväksi ja parantaa yhteiskuntamme huoltovarmuutta ja kokonaisturvallisuutta.

Selonteossa on hyvää mm. tavoitteet tuontiöljyn energiakäytön puolittamisesta, kivihiilen energiakäytöstä luopumisesta ja uusiutuvan energian lisäämisestä. Valitettavaa kuitenkin on, että selonteon mukaan riittävien päästövähennysten saavuttamisessa joudutaan todennäköisesti turvautumaan joustoihin, eli käytännössä todetaan, että omin keinoin päästövähennystavoitteita ei tulla saavuttamaan. Hajautetun uusiutuvan energian ratkaisuja tulisi selonteossa kannustaa voimakkaammin, jotta niiden kehittymisen potentiaali ja mahdollisuudet päästövähennyksiin hyödynnettäisiin. Tuulivoima, aurinkoenergia, maalämpö, energiansäästö, liikenteen sähköistäminen ja henkilöautosuoritteen vähentäminen jäävät selonteossa teollisen mittakaavan biopolttoaineiden lisäämisen varjoon tukia ja kannustimia jaettaessa. Biopolttoaineiden tuotannon voimakkaaseen lisäämiseen liittyy kuitenkin ongelmia kuten metsäluonnon monimuotoisuuden väheneminen, metsän hiilinielujen pieneneminen sekä valitun strategian yksipuolisuus.

Kuluttajien rooli uusiutuvan energian pientuottajina ja energiankulutuspiikkien tasaajana voi mullistaa energiajärjestelmän reaaliaikaisen mittaroinnin ja energian varastoinnin myötä. Uudet innovaatiot luovat myös vientimahdollisuuksia, mutta niiden syntyminen edellyttää aktiivista kehitystoimintaa ruohonjuuritasolla sekä toimivia kotimarkkinoita, joista ponnistaa.

Valtioneuvoston selonteko kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030 ei huomioi riittävästi kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa energianpoliittisiin tavoitteisiin ja tuotantorakenteeseen. Selonteko keskittyy lähes yksinomaan teollisen mittakaavan tuotantoon, vaikka paikallisilla energiansäästötoimilla ja uusiutuvan energian pientuotannolla voisi olla merkittävä rooli Suomen energiantuotannon kokonaisuudessa strategian täytäntöönpanoaikana[1].

Uusiutuvien energiamuotojen käytön ja energiansäästön edelläkävijät ovat kansalaisia ja pienehköjä yrityksiä, jotka luovat uusia innovaatioita, investoivat niihin, hakevat patentteja ja perustavat uusia yrityksiä. He toimivat malleina muille ja jakavat saamaansa tietotaitoa aktiivisesti. **Edelläkävijöiden kokemusten perusteella seuraavat toimenpiteet edistävät paikallista uusiutuvan energian tuotantoa ja energiansäästötoimenpiteitä Suomessa[2]:**

[1]Pöyry Management Consulting Oy 2017. Hajautetun uusiutuvan energiantuotannon potentiaali, kannattavuus ja tulevaisuuden näkymät Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 5/2017.
[2]Nygrén, N.A., Kontio, P., Lyytimäki, J., Varho, V. & Tapio P. 2015. Early adopters boosting the diffusion of sustainable small-scale energy solutions. Renewable & Sustainable Energy Reviews, 46: 79-87.

1) Uusiutuvan energian pientuotannon käynnistymistä on tuettava, markkinaehtoisuus ei riitä. Hajautetun uusiutuvan energian tuotanto ei aina ole edullisin valinta, mikäli asiaa tarkastellaan yksinomaan lyhyen aikavälin taloudellisin perustein. Jotta energiansäästötoimenpiteitä ja uusiutuvan energian pientuotantoa otettaisiin käyttöön, tarvitaan myös pientuottajille suunnattuja kannustimia ja hallinnollisten esteiden poistoa. Selonteon linjausten mukaiset tuet on suunnattu teolliseen mittakaavaan, eivätkä sellaisena hyödytä energian pientuottajia. Pientuotantoa edistäisi mm.:

- Kuluttajille ja pienyhteisöille suunnatut uusiutuvan energian tuotanto- tai investointituet
- Hajautetusti tuotetun sähkön ja lämmön myynnin mahdollistaminen verottomasti lähikiinteistöihin
- Ylimääräisen tuotetun sähkön ja lämmön myynti verkkoon aikarajoitetun nettomittaroinnin mukaisesti
- Kotitalousvähennys taloyhtiöiden energiajärjestelmien asennuksiin ja energiansäästötoimenpiteisiin sekä taloyhtiön asukkaille mahdollisuus käyttää tuotettua sähköä
- Biokaasuavustusten salliminen myös maatilan ulkopuolelle myytävälle biokaasutuotannolle
- Edulliset lainat tai muut tuetut rahoitusmallit

2) **Pienen mittakaavan kokeiluhankkeille tuki-instrumentti**. Ennakkoluulottomat kokeilut auttavat synnyttämään uusia ratkaisuja, mutta ne sisältävät riskin eivätkä ole aina taloudellisesti kannattavia. Jotta kokeiluja tehtäisiin, ja ne skaalautuisivat suurempaan, teolliseen mittakaavaan, niitä on tuettava taloudellisesti. Yrityksillä ja yhteisöillä on energia- ja ilmastostrategian mukaan mahdollisuus investointitukeen, kun investointi on yli 5 milj. euroa, mutta tätä pienempiin hankkeisiin ei ole tarjolla kannustimia. Pienen mittakaavan kokeiluhankkeita on tuettava omalla tuki-instrumentilla.

3) Neuvontaa ja tiedotusta on lisättävä. Jotta ihmiset valitsisivat totutun ratkaisun sijaan uuden vähäpäästöisemmän tai energiatehokkaamman ratkaisun, tarvitsevat he päätöksen tueksi puolueetonta tietoa oikeaan aikaan ja oikeassa muodossa. Selonteon linjausten mukaan neuvontaa ja informaatio-ohjausta lisätään, ja nyt onkin varmistettava että monipuolista ja laadukasta neuvontaa on saatavilla sekä kuluttajille että pientuottajille riittävästi asukasmäärään nähden.

4) Tutkimus- ja kehitysrahoitus on turvattava. Energia-ala on murroksessa maailmanlaajuisesti hiilidioksidipäästöjen vähentämistavoitteiden, kehittyvien maiden energiankäytön lisääntymispaineiden, teknologian kehittymisen ja luonnonvarojen ehtymisen vuoksi. Laadukkaalla kotimaisella tutkimus- ja kehitystoiminnalla varmistetaan, että Suomi pysyy muutoksessa mukana, hyötyy muutoksista ja saavuttaa edelläkävijän aseman energiamurroksessa. Vain Suomessa tehtävä tutkimus voi tehokkaasti vastata kotimaan tarpeisiin ja erityiskysymyksiin. Tutkimus- ja kehitystoiminta vaatii riittävän ja pitkäjänteisen rahoituspohjan, jota ei saa murentaa leikkauksilla.

5) Veroratkaisuilla on tuettava päästöjen vähentämistä nykyistä kunnianhimoisemmin. Ilmastonmuutos on niin suuri uhka ja sen moninaiset vaikutukset niin arvaamattomia, että päästöjen rajoittamiseen on suhtauduttava vakavasti. Viivyttely on haitallista, sillä lähivuosien kuluessa kansainväliset vaatimukset päästöjen rajoittamiseksi tulevat todennäköisesti lisääntymään ja päästöjen sääntely voimistumaan. Mitä paremmin haasteeseen vastataan jo nyt vähähiilisyyttä tukevilla veroratkaisuilla, sitä paremmassa asemassa olemme tulevina vuosina.

Nina Nygrén, projektitutkija, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, p. 044-3656805, nina.nygren@utu.fi